

समर्थ रामदास विरचित

गुरुगीता

संपादक
सुनील चिंचोलकर

- प्रकाशक-मुद्रक
समर्थ रामदास जन्मोत्सव
चतु:शताब्दी सोहळा,
'वैष्णव' ब, २१८४ सदाशिव पेठ
वेदशास्त्रोत्तेजक सभेशोजारी, पुणे ३०.
फोन - २४३३१३९८ / ६५३४०३७०
- ○ सर्व हक्क प्रकाशकाचे स्वाधीन
- मुद्रणस्थळ
सिता प्रिंट्स
१०१९, सदाशिव पेठ,
पुणे ४११०३०.
- प्रथमावृत्ती : गुरुप्रतिपदा २००८
- मूल्य ५ रुपये

प्रस्तावना

डॉ. म. रा. जोशी यांनी समर्थाचे समग्र साहित्य संपादित केले. ज्योतिर्भास्कर श्री. जयंतराव साळगावकर यांनी ते प्रसिद्ध केले. एवढे मोठे पुस्तक एकदम प्रत्येकजण घेऊ शकेलच असे नाही. यातील छोटी-छोटी प्रकरणे स्वतंत्र पुस्तिकांच्या रूपाने प्रसिद्ध करावीत असे मनात येऊन गेले. त्यातील 'गुरुगीता' या १४९ श्लोकी प्रकरणावर मी शिवथरघळीतील शिविरात बोललो. त्या वेळी माझे मित्र श्री. रमेश देशपांडे, नागपूर, यांनी ही गुरुगीता छापण्यासाठी अर्थसहाय्य करण्याचा मानस प्रकट केला. त्यातून ही छोटी पुस्तिका आपल्या हाती देत आहोत.

स्कंद पुराणात उमा-महेश्वर यांचा संवाद असलेली ही मूळ संस्कृत गुरुगीता असून, समर्थानी प्राकृत भाषेत त्याचा भावानुवाद केला आहे. हा भावानुवाद मनाला भावणारा असाच आहे. समर्थ भक्तांनीच नव्हे तर समस्त गुरुभक्तांनी निदान दर गुरुवारी त्याचे पठण करावे असे हे नित्यपाठाचे प्रकरण आहे. समर्थांची भाषा अत्यंत प्रासादिक आहे. या जगात गुरुभक्तीखेरीज अन्य कोणतीही

साधना नाही वा मार्ग नाही हे समर्थानी ठासून प्रतिपादन केले आहे. साधकांना मार्गदर्शक ठरावे म्हणून त्याची विषयसूची या प्रस्तावनेतच देत आहे.

ओवी क्र. १ ते ३ - भगवती पार्वती भगवान शंकराना ब्रह्मप्राप्तीचा उपाय विचारते.

ओवी क्र. ४ ते ५ - भगवान शंकर प्रसन्नतेने उत्तराला प्रारंभ करतात.

ओवी क्र. ६ ते ९ - सगळी सत्कर्मे, साधने गुरुची प्राप्ती व्हावी यासाठी

ओवी क्र. १० ते ११ - सदगुरुंना देवाच्या जागी समजावे.

ओवी क्र. १२ - गुरु शब्दाची व्याख्या.

ओवी क्र. १३ ते १७ - गुरुकृपेने जीव ब्रह्मपदी आरूढ होतो.

ओवी क्र. १८ ते २० - सदगुरुंच्या चरणतीर्थाचे महत्व.

ओवी क्र. २१ ते ३० - गुरुची सेवा कशी करावी, गुरुबदल भाव कसा असावा याचे सुंदर विवेचन.

ओवी क्र. ३१ – गुरु शब्दाची व्याख्या.
 ओवी क्र. ३२ ते ३३ – देव आणि गंधर्व यांची गुरुनिष्ठा.
 ओवी क्र. ३४ ते ३९ – लौकिकाची लाज सोडून मनोभावे
 गुरुसेवा करावी.
 ओवी क्र. ४० ते ४७ – सदगुरुंचे सर्वव्यापी स्वरूप.
 ओवी क्र. ४८ ते ५१ – सदगुरुंचे सामर्थ्य.
 ओवी क्र. ५२ ते ५९ – गुरुभक्ती, गुरुध्यान हेच एकमेव
 साधन. अन्य मार्ग नाही.
 ओवी क्र. ६० ते ६२ – गुरुसेवेचा अभाव
 असल्याने अपयश.
 ओवी क्र. ६३ ते ७५ – सदगुरुंचे सगुण ध्यान कसे करावे?
 ओवी क्र. ७६ ते ७९ – शिष्याने ज्ञानाचा अहंकार करू नये.
 ओवी क्र. ८० ते ८६ – गुरुमधले दोष पाहू नयेत.
 गुरुनिंदा व गुरुद्रोहाचे दुष्परिणाम.
 ओवी क्र. ८७ ते ९२ – गुरुवचन हेच वेदवचन. सर्वत्र
 सदगुरुंच नटलेले.
 ओवी क्र. ९३ ते ९८ – सदगुरुंचे निर्विकल्प ध्यान कसे
 करावे?

(५)

ओवी क्र. ९९ ते १०३ – सदगुरुंच्या निर्विकल्प ध्यानाने
 मुक्त ज्ञालेल्या गुरुभक्तांची लक्षणे.
 ओवी क्र. १०४ ते ११८ – गुरुगीतेची फलश्रुती. गुरुगीतेच्या
 सकाम अनुष्ठानाचा विधी, दिशा वगैरे.
 ओवी क्र. ११९ ते १२२ – गुरुगीतेचे निष्काम अनुष्ठान
 कसे करावे?
 ओवी क्र. १२३ ते १३२ – गुरुगीतेचे महिमान. खरा
 गुरुभक्त धन्य होय.
 ओवी क्र. १३३ ते १३४ – अहंकाराने गुरुद्रोह घडू नये.
 ओवी क्र. १३५ ते १४१ – जीवन्मुक्तांची लक्षणे.
 ओवी क्र. १४२ ते १४७ – ही गुरुगीता भक्ताला
 सांगावी, अभक्ताला सांगू नये.
 ओवी क्र. १४८ ते १४९ – गुरुगीता प्राकृतात का आणली?
 ही विषयसूची समजाऊन घेऊन जर पठण, वाचन केले
 तर त्याचा अधिक लाभ होईल. लवकरच समर्थाच्या सर्व
 आरत्या एकत्र छापण्याचा विचार आहे. ४०० व्या जयंतीनिमित्त
 अशी जास्तीत जास्त पुस्तके निघावीत.

– सुनील चिंचोलकर
 अंजिक्यनगर, हिंगांगे खुर्दं,
 पुणे ५१.

गुरुगीता

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ गुरुगीता प्रारंभ ॥
 कोणे एके अवसरीं । रम्य कैलास शिखरीं ।
 परोपकारास्तव सुरी । महादेवाप्रती पुसे ॥१॥
 पार्वती म्हणे गा शंकरा । शिवा सदगुरुं परमेश्वरा ।
 गुरुदीक्षा कृपासागरा । द्यावी मज ॥२॥
 कवण उपाय सदाशिवा । ब्रह्मप्राप्ती होय जीवा ।
 नमो तुज देवाधिदेवा । म्हणुनी चरणीं लागली ॥३॥
 मग कृपेचा सागरू । बोलता जाला शंकरू ।
 अहो तू माझाचि अवतारू । वेगळीक नाही ॥४॥
 लोकोपकारा कारणे । हेचिं तुझे बोलणे ।
 पूर्वे ऐसे कवणे । पुसिले नाही ॥५॥
 दुर्लभ हे त्रिभुवनीं । ते सांगोन वो भवानी ।
 सदगुरुविण तत्त्व कोणी । थोर नसे ॥६॥
 वेदशास्त्रेपुराणे । इतिहास मंत्र पठणे ।
 नाना विद्या कलापूर्ण । उच्चाटणादिक ॥७॥

(७)

शिवमत विष्णुमत । सौर गाणेश आणि शाक्त ।
 अपभ्रंश निश्चित । समस्तां जीवा ॥८॥
 गुरुप्राप्तीलागी कांते । सर्व करावी सुकृते ।
 म्हणोनि लागावे भक्तिपंथे । सदगुरुचिया ॥९॥
 जय जया भक्तराजा । अखंड करावी गुरुपूजा ।
 देव आणि गुरु दुजा । विकल्प न धारावा ॥१०॥
 देव तैसाच गुरु । नाही तयाहूनि थोरू ।
 ऐसा जयाचा निर्धारू । त्यासी पावे सकल सिद्धी ॥११॥
 गुकार तो तम अक्षर जाण । रुकार तो तेजप्रकाशन ।
 नाशक अज्ञानाचा होय ज्ञान । ऐसी दोनी अक्षरे ॥१२॥
 ज्या गुरुचे चरण । त्रिविधतापें निवारण ।
 भवसिंधूचे तारण । गुरुचे चरण दोन्ही ॥१३॥
 यज्ञदान तपतीर्थ । गुरुप्राप्तीलागी करीत ।
 हे न जाणती निश्चित । ते मूढ जाणावे ॥१४॥
 याकारणे मुनीजनीं । स्वहित विचारूनि मनीं ।
 बुद्धी ठेवावी चरणीं । गुरुदेवाचिया ॥१५॥
 दुर्घट हे विष्णुमाया । जग हें मोहिले जिया ।

(८)

होता सदगुरुचा उदयां । सर्व निरसे ॥१६॥
जीव ब्रह्मचि होये । सत्य हें बोलणे आहे ।
सर्वही पापताप जाये । सदगुरुचेन योगे ॥१७॥
गुरुचे चरणतीर्थासी जो गेला । तो सकळ तीर्था न्हाला ।
कृतकृतार्थ जाला । भक्तराज तो ॥१८॥
सकळ पापांचे दहन । आज्ञानाचे उम्मूलन ।
भवसिंधूचे उलंघन । ते सदगुरु तीर्थ ॥१९॥
तीर्थसेवने जाण । वैराग्यासहित होय ज्ञान ।
जन्मकर्म निवारण । पादोदक ॥२०॥
आधि गुरुदेव भोजन । मग घेईजे अन्नपान ।
तेचि गुरुच्छिष्ट भोजन । यथाक्रमे ॥२१॥
गुरु मूर्तिंचे ध्यान । करावे स्तोत्र पठण ।
गुरुचे निवासस्थान । तेचि निवास काशी ॥२२॥
गुरु चरणींचे जे जळ । ते भागीरथी केवळ ।
गुरु तो केवळ । ज्योतीलिंग ॥२३॥
गुरुचरणीं मस्तक ठेवणे । तोचि अक्षयवट जाण ।
प्रयागतीर्थ राजग्रहण । ते चिन्मयमूर्ति ॥२४॥

(९)

गुरु मूर्तिंचे स्मरण । निरंतर तेची ध्यान ।
गुरु आज्ञेचे पालन । अनन्यभावे ॥२५॥
गुरुमुखिं ब्रह्म असे । भक्त पावती अनायासे ।
व्यभिचारणीचे चित्त जैसे । परपुरुषी ॥२६॥
ऐसी आवडी अशक्तां । सांडोनी जाती कुळदेवता ।
कीर्ति पुष्टि चित्ता । नाठवे गुरुविण ॥२७॥
अनन्यभावे करी भजन । तया माझे पद निरंजन ।
सुलभ होय जाण । गुरुरूप ॥२८॥
पावती म्हणे तुम्ही ऐकणे । गुरु भजावा नानाप्रयत्ने ।
गुरुमुखे विद्या पढणे । प्रसादें गुरुचिया ॥२९॥
त्रिलोकी थोर थोर । देव पत्रग असुर ।
ऋषी मानव विद्याधर । गुरुप्रसादची पावले ॥३०॥
गुकार ते प्रथम अक्षर । तेचि माया त्रिगुणाकार ।
रूकार तें ब्रह्माक्षर । माया नाशक ॥३१॥
ऐसे गुरुपद श्रेष्ठ । देवां प्राप्त होतां कष्ट ।
हाहाहुं गंधर्व श्रेष्ठ । तेही पुजूं धांवति ॥३२॥
निश्चये निरुते जाण । समस्त पुज्य गुरुभजन ।

(१०)

गुरु वेगळे तत्त्वज्ञान । नसे परत्रयी ॥३३॥
आसन शयन वाहन । वस्त्रे अलंकारभूषण ।
साधके करावे निवेदन । जेणे गुरु संतोषे ॥३४॥
आपुले जें जीवित । धनदारा सकळ वित ।
देह प्राणादि समस्त । करावे निवेदन ॥३५॥
शरिरदेह विचारितां । कृमिकीट दुर्गंधता ।
मलमूत्र श्लेष्मता । पार नाही ॥३६॥
अस्थी मांसाचा गोळा । आठविता वाटे कंटाळा ।
गुरु भजने सार्थक जाला । तरीच बरवे ॥३७॥
सांडुनि लाज लौकिकाची । नमस्कारा सदगुरुची ।
काया वाचा मनाची । एकनिष्ठा ॥३८॥
संसार वृक्षीं वेंधले । पतना लागी जैसे नुगले ।
नरक सागरापासुनि रक्षिले । सदगुरु कृपावंते ॥३९॥
ब्रह्मा विष्णु महेश्वर । हेहि गुरुचे अवतार ।
गुरु सर्वहि चराचर । पब्रह्म अंश ॥४०॥
अज्ञाननेत्र लागले । ज्ञान शलाके उघडिले ।
तया गुरुचीं पाऊले । देखिली म्यां ॥४१॥

(११)

व्योमातीत अखंड । मंडळाकार निबिड ।
व्यापुनी सकळ ब्रह्मांड । भरलेचि असे ॥४२॥
सकळ श्रृतीचे रत्नभूषण । गुरुपद कमळ जाण ।
वेदांत अंबुज उत्फुल्लन । सूर्यचि जैसा ॥४३॥
तया माझेंचि मन । तारी जयाचे स्मरण ।
उपजो लागे ज्ञान । सपदे सहित ॥४४॥
चैतन्य सशांत । पूर्ण निरंजन व्योमातीत ।
नादबिंदुकलारहित । अगोचर जें ॥४५॥
स्थावर जंगम चराचर । व्योमातीत निराकार ।
नमन माझें निरंतर । तया श्रीगुरुते ॥४६॥
ज्ञानशक्ती आरुद्दला । तत्त्व विभूषणे शोभला ।
ब्रह्मांड मानी गगनमाळा । शोभती तया ॥४७॥
भुक्तमुक्तीचा दाता । अनेक कर्मबंध छेदिता ।
जीव ज्ञान प्रभावता । तारी स्ववें ॥४८॥
भवसिंधूचे शोषण । करिते जैसे संदिपन ।
गुरुतिर्थांचे महिमान । कर्ण जाणे ॥४९॥
गुरुविण आणिक । तत्त्व नसे तारक ।

(१२)

तप अनुष्ठानादिक । गुरुच सर्व ॥५०॥
 जो माझा स्वामी गुरुनाथ । तोचि सर्व जगाचा निश्चित ।
 सर्वात्मा विश्वनाथ । गुरुच सर्व ॥५१॥
 ध्यानमूळ गुरुमूर्ति । पूजामूळ गुरुचरण असती ।
 मंत्रमूळ वाक्यस्थिती । मोक्षमूळ गुरुकृपा ॥५२॥
 गुरु आदि अनादि । गुरुच सर्व देत बुद्धि ।
 गुरुच विधान विधी । जपजाप्य ॥५३॥
 ब्रह्मांडी तीर्थे असती । सर्व सागरीं मिळती ।
 तीही सरी न पावती । गुरुचे चरणकमल तुल्य ॥५४॥
 सहस्रांसे करून । तीर्थे न पुरती जाण ।
 ब्रह्माविष्णु इशान । सर्वही जे जे ॥५५॥
 गुरुच सर्व अंशे । जगदाकार तोचि दिसे ।
 म्हणोनि निश्चल मानसे । तोचि भजावा ॥५६॥
 ज्ञानविज्ञान सहित । गुरुभजने प्राप्त होत ।
 ते निःशब्दे गर्जत । श्रुती स्वयें ॥५७॥
 गुरुप्रसादे करून । देवगंधर्व पितृगण ।
 यक्षसिद्ध चारण । ईश्वरादिक ॥५८॥

(१३)

सर्वही आपुले ठाई । परी भक्तीची गरज नाही ।
 गुरुप्रसादे विजयी । ठाऊके नसे ॥५९॥
 अहंकार गर्वे करून । संसार कुहरी आगमन ।
 विद्यातपें बळे जाण । निमग्न असे ॥६०॥
 गंधर्व देव पितर । सिद्ध चारण यक्ष किन्नर ।
 सुटका न पावती नर । याचि लागी ॥६१॥
 गुरुसेवा नेणती । महणुनीच यातायाती ।
 असो आतां पार्वती । ध्यान ऐक ॥६२॥
 जे ऐकतां गुरुध्यान । परमानंद पावे मन ।
 संसार दुःख गहन । नसे सर्वथा ॥६३॥
 भक्तिमुक्तिं कारण । सकळ सुखाचें निधान ।
 श्रवणमात्रे पावन । करीं रोकडे ॥६४॥
 श्रीमंत गुरु हेचि वचन । ब्रह्म हेचि भजन ।
 तयातें विस्मरण । नमन करी सत्य ॥६५॥
 ब्रह्मानंद मूर्ति । परम सुखाची प्राप्ती ।
 सुखदुःखाची शांती । अनोपम ॥६६॥
 अचळ अमळ गुण रहित । सर्व बुद्धीत साक्षभूत ।

(१४)

भावाभावविगत । नमन तया ॥६७॥
 हृदय कमळाभितरी । पाकोळी कांचे उपरी ।
 मध्ये सिंहासनावरी । दिव्यमूर्ती ॥६८॥
 शुद्ध चंद्रकळा । पुस्तक हस्ते शोभला ।
 वरदायकाची लीला । पाहिजे ऐसे ॥६९॥
 आनंदे करू दर्शन । ज्ञानस्वरूप प्रसन्न ।
 बोधरूपे पावन । कृपामूर्ती ॥७०॥
 नित्य शुद्ध निरंजन । निराभास विकारवहन ।
 नित्यबोध चिदानंदघन । गुरुवेद ऐसा ॥७१॥
 शुभ्रवस्ते परी वारला । श्वेतपुष्पे मुक्तमळा ।
 उपमा नाही नेत्रकमळा । वामांगीं निजशक्ति ॥७२॥
 योगी स्तविती जया । अमृत केवळ भवरेगियां ।
 श्रुती आणिलीया । निग्रहानुग्रहाते ॥७३॥
 ऐसा पंचविधार्ता । द्विभुज श्वेतकमळधर्ता ।
 ध्यानपूर्वक नाम स्मरता । प्रातःकाळी ॥७४॥
 त्या गुरुचे चरण । सदा ध्यानी असावे जाण ।
 महादोष निर्दाळण । स्वयें करिसी ॥७५॥

(१५)

गुरुहुनि अधिक । त्रिवाचा नसे आणिक ।
 शिवजीव ही आज्ञाधारक । हेचि उपदेश ॥७६॥
 हेचि कल्याणी जाण । त्रिवाचा माझे सिंहासन ।
 ऐसे करिता भजन । ज्ञान उपजे स्वयें ॥७७॥
 मग मी मुक्त ही भावना । शिष्य करावे वाटे मना ।
 दाविले मार्ग अंतःकरणा । शुद्ध करावे ॥७८॥
 अनित्य ते सर्व निरसावे । सत्य तें साह्य व्हावें ।
 ज्ञान अज्ञान स्वभावें । समस्ती कीजे ॥७९॥
 ऐसे असतां पार्वती । गुरु निंदा जे करिती ।
 ते घोर नरकीं पावती । यावत् चंद्र सूर्य ॥८०॥
 जंववरि देही वर्तत । तवंवरि गुरु भजावा समर्थ ।
 गुरुचा जो लोभ भक्त । न करिती जनी ॥८१॥
 स्वच्छंदी जरी जाला । गुरु वंद्यंचि तयाला ।
 हुंकार सन्मुख बोला । उधट न बोलावे ॥८२॥
 असत्य बोलणे गुरुसी । अहंकार यावा दासी ।
 गुरुते गोवीं परियेसी । जाण निज बळे ॥८३॥
 निजळ स्थळीं तो पुरुष । चिरकाळ होय ब्रह्मराक्षस ।

(१६)

मग अंतीं पावे तामस । योनी नाना ॥८४॥
 मुनी यांचा शाप जाला । देवपन्नगी त्रासिला ।
 गुरु रक्षी तयाला । काळ मृत्यु भयापासुनि ॥८५॥
 आणि गुरुचा जो श्रापिला । कवण ही न रक्षी तयाला ।
 ईश्वरही परी जाला । अशक्त तेथें ॥८६॥
 गुरुमंत्र रोज स्मरण । वेद वाक्यासमान ।
 केवळ जे गुरुजन । श्रृति स्मृति आगळें ॥८७॥
 तोचि जाणावा संन्यासी । विनटला गुरुदास्यासी ।
 इतर मिरवी वेषासी । ते न म्हणावे योगी ॥८८॥
 जैसे सर्वत्र निर्विकार । परब्रह्म व्यापक अक्षर ।
 तेचि गुरुचे साचार । देह मानावे ॥८९॥
 गुरुकृपेने आत्माराम । लाभ होय परम ।
 स्वता ज्ञानाचा आगम । ते सदगुरु कृपा ॥९०॥
 आब्रह्मापासूनि जाण । जीव जे जे अणुप्रमाण ।
 स्थावर जंगम संपूर्ण । गुरुच होय ॥९१॥
 सच्चिदानन्द सदोदित । निर्गुण निरंजन आणि सत ।
 परात्पर देह समस्त । नमू तयां ॥९२॥

(१७)

हृदयाकाशीं निर्मळ । स्फटिक जैसा सोज्ज्वल ।
 की दर्पणीचें केवळ । झळफळिले ॥९३॥
 अंगुष्ठ मात्र प्रमाण । जें करावे ध्यान ।
 चिन्मय स्फुरण । भवरूप ॥९४॥
 मग सांडोनि तें स्फुरण । निर्विकल्प करावे मन ।
 अगोचर जें निरंजन । तें वि ध्यावे ॥९५॥
 निज स्वभावे कर्पुर । शितोष्णाहुनी परंपर ।
 कीं कुंकुम रंगाकार । ब्रह्म जैसे ॥९६॥
 आपण तैसेचि व्हावे । एकत्रई च असावे ।
 भृंगी कीटकन्यायें ध्यावें । रूप श्रीगुरुचें ॥९७॥
 गुरु ध्यान जाण पाहे । प्रिय भक्त तैसें आहे ।
 पिंडी पदी रूप होय । नासती संशयो ॥९८॥
 स्वयें तैसेचि होऊनी जाण । तैसेच पाहे सर्व ज्ञान ।
 निराळे जै गगन । सर्वत्र पै ॥९९॥
 एकाएकी शांत । निर्वासना संग रहित ।
 यथा लाभ संतुष्ट चित्त । असावे सर्वदा ॥१००॥
 स्वल्प अथवा बहुत । यथा प्राप्त संतुष्ट चित्त ।

(१८)

निःकामना भरीत । सर्वदा पै ॥१०१॥
 ऐसा जो गुरुचा दास । सर्वत्र सर्वदा उदास ।
 वसे तो पुण्य देस । जनसर्वी ॥१०२॥
 ऐसीं मुक्तांची लक्षणे । म्यां निरोपिली तुज कारणे ।
 उपदेश मागें येणे । गुरु ध्यानादिका ॥१०३॥
 येणे उपदेशे पार्वती । लोक परोपकार निश्चिती ।
 दंभ अभिमाने कर्मी बुडती । सर्व जन ॥१०४॥
 असे हें पुण्य आख्यान । जे जन पठती करिती श्रवण ।
 लेववून देती दान । ब्राह्मणासी ॥१०५॥
 त्या सकळ दानाचे फळ । भवव्याधी होती निर्मळ ।
 मंत्रराज केवळ । सरी न पावती येर ॥१०६॥
 अनंत फळ अन्नदानाचे । सर्व पाप हरे साचे ।
 राक्षस भुवन निर्दाळणाचे । व्याघ्रचोरादिका ॥१०७॥
 सकळ विघ्ने दूर करी । अष्ट सिद्धी आणी घरी ।
 तो सदगुरु निर्धारी । सर्व काळ स्मरावा ॥१०८॥
 महाव्याधी नासती । मंत्रोनि लाविता विभूती ।
 राजे वश्य होती । नासती शत्रू ॥१०९॥

(१९)

शासनी सर्वासनीं । अथवा शुभ्र कमळासनीं ।
 निष्काम हे भवानी । जपावी गीता ॥११०॥
 अरिष्ट निवारण खक्तासन । शत्रु नाश कंबलासन ।
 धनालागी पीत वर्ण । घालावे पै ॥१११॥
 उत्तर मुखे अरिष्ट निरसन । पूर्वे शत्रु वश्यी कर्ण ।
 दक्षिणे शत्रु मरण । पश्चिमे धन साध्य ॥११२॥
 पश्चिमे सकळ भूतमोहन । राजभुवनीं तुटे बंधन ।
 देवादिदेव राजे जन । वश होती ॥११३॥
 चाडाचे मुख्य बंधन । कार्य नव्हे ते होय जाण ।
 गुणाचे विवर्धन । नाशक दुष्ट कर्मा ॥११४॥
 दुष्ट ग्रह निवारी । दुष्ट स्वज्ञ नाश करी ।
 सभाग्य होय नारी । भावे भजतां ॥११५॥
 आरोग्य कर आयुष्य कर । पुत्रनातु वृद्धीकर ।
 निष्काम मोक्षकर । होय भक्त ॥११६॥
 वंध्यालागी पुत्र होती । काम धन ही पावती ।
 चिंतामणी गुरु भक्ती । ऐसे जाले ॥११७॥
 काम मोक्षदायक । सकाम पूर्ण प्राप्तक ।

(२०)

शिवविष्णुचे भक्त । सौरगणेशादिक ॥११८॥
 सकळ हे गीता । फळ पाविजे पढतां ।
 स्थानें सांगे आता । अनुष्ठानाची ॥११९॥
 सागरी सरिता तिर्थी । हरिहर देवालय शक्ति ।
 गोठणी अथवा जेथे यती । वास करिती ॥१२०॥
 वटतळी अथवा आवळी । वृद्धावनी अथवा तुळसी
 जवळी ।
 प्रत्येक अवत्थ स्थळी । एकाग्र मनें ॥१२१॥
 ही निकामी स्थानें । आतां सकामाची ऐकणें ।
 भयस्थळ स्मशाने । धतुर आंबा ॥१२२॥
 मुर्ख असतां नर । हे जपती ते पवित्र ।
 भला तैसा गुरुपुत्र । तो हि श्रेष्ठ होईल ॥१२३॥
 संसार मुळ नाशन । गुरुगीता जळ हे जाण ।
 पुढती उपजची ज्ञान । नाही संशयो ॥१२४॥
 ऐसा जो भक्तराज । तो चि संत पवित्र सहज ।
 देवरूपी तीर्थ बुज । तये स्थळीं ॥१२५॥
 तो असता आसनीं । शयनीं अथवा भोजनीं ।

(२१)

अश्वराज आरुढोनि । चाले सुखें ॥१२६॥
 सदा शुची जाणावा । दर्शने त्याच्या मोक्ष व्हावा ।
 त्यांत आणि सावा । भेदचि नाही ॥१२७॥
 जळ जळीं मिळाले । घटीं आटी नभ संचले ।
 जैसे जीव शिव एक जाले । भेदरहित ॥१२८॥
 ऐसा जो मुक्त नर । भावें भजावा ईश्वर ।
 दान सेवा उपचार । करावा प्रयत्ने ॥१२९॥
 संतोषे जे बोले । ते सत्य होऊनी फळे ।
 भोग मोक्ष आथिते । जीवाग्रे पै ॥१३०॥
 ऐसे गुरुगीतेचे महिमान । सरी न पाविजे अन्य ।
 धन्य धन्य ते जन । तो धन्य दास ही ॥१३१॥
 गुरु माता गुरु पिता । गुरु देव स्वजन ब्राता ।
 कोटी पुण्य संतोषता । गुरु देवाचिया ॥१३२॥
 विद्याधन गर्वित । गुरुतें जे न मानित ।
 ते येमपुरीचे अंकीत । जाणावे करंटे ॥१३३॥
 म्हणुनी गुरु ईश्वर । हाचि सत्य निर्धार ।
 बहु बोलणे पसर । काज नाही ॥१३४॥

(२२)

जीवन् मुक्तांची लक्षणे । साक्षपे ऐके वरानने ।
 तयासि मुक्त म्हणणें । येर ते बद्ध ॥१३५॥
 शांत सर्वदा सुशील । अंतर ज्यांचे कोमळ ।
 दयावंत पुण्यशील । स्वधर्म न टाकिती ॥१३६॥
 ईश्वर वर्णिता भागले । अनादि तया धर्म लाविले ।
 ते जेणे टाकिले । आपुले मते ॥१३७॥
 तो अपराधी देवाचा । मूर्ख अल्पमतीचा ।
 अंश न कळे देवाचा । पामरता ॥१३८॥
 म्हणोनि संत भले । जाणोनि अंतरि निवाले ।
 स्वधर्माचे पेंडाळे । रक्षिलें जिही ॥१३९॥
 सुवर्ण आणि तृण । मृत्तिका लोष्ट पाषाण ।
 शत्रु मित्र संपूर्ण । सारिखें जया ॥१४०॥
 अहंकार नसे देहीं । उग्र पाप नसे हृदयीं ।
 हेचि पार्वती पाहीं । जाणावे मुक्त जाले ॥१४१॥
 हे गुह्य जाणें । अभक्तांते न सांगणे ।
 स्वामीकर्तिक वरानने । पुत्र माझा ॥१४२॥
 गणेश आदि आत्मज । तयाते हे सांगे न गुज ।

(२३)

भक्तांते तू सहज । प्रगट करिसी ॥१४३॥
 अभक्त क्रोधी कपटी । करणीविण करी चावटी ।
 चुरहटी । पाखंडी जो ॥१४४॥
 पुण्यपाप नाही म्हणून । स्वार्थ नाही सुटणे ।
 तो नास्तिक जाण । भरवशाने ॥१४५॥
 याप्रति हे गीता । तुवा न करावी वार्ता ।
 मन करेनियां तत्त्वता । न बोलावे त्वां ॥१४६॥
 जितेंद्रिये आणि शांत । विरक्त चिन्हे अलंकृत ।
 तयातेची क्वचित । उपदेशावी ॥१४७॥
 संस्कृत ते व्यासवाणी । शिवे उपदेसीली भवानी ।
 तेचि प्रेम धरूनि । महाराष्ट्रभाषा ॥१४८॥
 बोलिले वेदसार । ऐका श्रोते चतुर ।
 दास विनवी निरंतर । चित्तीं धरूनी ॥१४९॥
 इति श्रीस्कंदपुराणे उत्तरखंडे उमामहेश्वरसंवादे ।
 गुरुगीतास्तोत्र संपूर्णम् । सदगुरुनाथार्थार्पणमस्तु ॥

८८८

(२४)